

Decentralisaties vragen rekenkamers met een vooruitziende blik

Met de decentralisaties neemt voor gemeenten het financieel belang van het 'sociaal domein' flink toe. Gemeenten krijgen te maken met nieuwe en complexe beleidsterreinen; zij worden geacht daarop even goede of zelfs betere zorg en ondersteuning te realiseren met minder geld. Dat leidt tot grote risico's voor enerzijds de gemeentefinanciën en anderzijds de kwaliteit en continuïteit van de zorg.

Lokale rekenkamers en rekenkamercommissies (verder: 'rekenkamers') hebben een belangrijke functie in het bewaken van de risico's die met de decentralisaties gepaard gaan. Deze risico's zijn dermate groot van omvang dat ze daarmee vooral niet moeten wachten tot evaluaties achteraf mogelijk zijn. Gemeenteraden moeten voordat de decentralisaties ingaan al vast kunnen stellen of de gemeente de zaken goed op orde heeft. Rekenkamers kunnen hen daarbij ondersteunen door te informeren en te controleren.

Informeren

Rekenkamers kunnen de gemeenteraad informeren over allerhande onderwerpen die samenhangen met de decentralisaties. Het gaat dan om onderzoeken die als overkoepelende vraag hebben: 'Hoe zit het eigenlijk?' Concrete vragen zijn:

- Welke taken worden precies gedecentraliseerd, welke partijen zijn daarbij betrokkenen in welke rol?
- Aan welke wettelijke eisen moet de gemeente voldoen bij

de uitvoering van deze taken?

- Welke keuzes moeten voor de invulling van zorg en ondersteuning op het gebied van de Wmo, Participatiewet en Jeugdwet gemaakt worden en wat zijn de gevolgen van die keuzes? En dus ook: waar ligt de ruimte voor het maken van politieke keuzes? Wat rekenkamers daarbij toe kunnen voegen aan de stapel informatie die er zowel landelijk als lokaal al is, is een zinvolle bundeling, toegespitst op de taken van de raad. Besteed zo min mogelijk aandacht aan uitvoeringskwesties (ook al vindt iedereen iets van zaken als de organisatie van de toegang en inkoop) en benadruk de zaken waar kaderstelling en controle om draaien: keuzes, kansen, risico's en het inzichtelijk maken van resultaten en effecten.

Controleren

Een belangrijke meerwaarde ligt ook in het controleren van proces en inhoud. Bij het proces gaat het om tijdigheid en volledigheid: zijn de kaders op tijd klaar, zijn alle benodigde keuzes gemaakt, zijn alle relevante partijen betrokken? De Algemene Rekenkamer acht het een reëel risico dat de voorbereidingen niet op tijd zijn afgerond, en lokale rekenkamers kunnen een belangrijke bijdrage leveren in het toetsen daarvan.

De inhoudelijke controle zou op dit moment moeten draaien om het in kaart brengen van de uitgangssituatie op de (beoogde) doelstellingen van de nieuwe Wmo, Jeugdwet en Participatiewet, zodat de raad na de inwerkingtreding van

deze nieuwe wetten de resultaten en effecten kan monitoren. De meerwaarde hiervan ligt vooral in het feit dat gemeenten nog nauwelijks bezig zijn met de vraag hoe zij straks de resultaten en effecten van het nieuwe beleid gaan meten. Terwijl dat wel van groot belang is om bij te kunnen sturen daar waar (financiële dan wel inhoudelijke) doelstellingen niet bereikt dreigen te worden.

Regionalisering

Een belangrijk bijkomend effect van de decentralisaties is dat gemeenten samenwerkingsverbanden aangaan voor de uitvoering van de nieuwe taken. Keer op keer blijkt uit onderzoek naar verbonden partijen dat raden te zeer op afstand staan en democratische controle op deze samenwerkingsverbanden grotendeels ontbreekt. Hier ligt een belangrijke taak voor rekenkamers, met als doel te voorkomen dat met de uitvoering ook de controle op die uitvoering 'weglekt' naar de regio. Rekenkamers doen dit in de eerste plaats door middel van onderzoek. De mogelijkheden hiertoe worden, vooral voor rekenkamercommissies, uitgebreid met de beoogde wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Maar daarnaast is het zinvol om samen met de raad te werken aan de versterking van de actieve democratische controle door de raad op regionale samenwerkingsverbanden (in tegenstelling tot de meer passieve controlelijn via de rekenkamer). Dit kan bijvoorbeeld op de volgende manier:

- De rekenkamer inventari-

Stelling nemen?

- In het blad: redactie VNG Magazine, postbus 20025, 2500 EA Den Haag; e-mail: redactie@vngmagazine.nl
- Op de site: www.vngmagazine.nl, e-mail: site@vngmagazine.nl
- De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen in te korten.

seert wat binnen de bestaande – formele – kaders de mogelijkheden voor controle op de regionale uitvoering zijn.

- Vervolgens voert de rekenkamer een gesprek met de raad over de noodzaak voor deze controle en de visie van de raadsleden op de mogelijkheden daartoe: kunnen zij daarmee uit de voeten, hebben zij aanvullende behoeften, welke kansen en beperkingen zien zij en vooral: welke rol kan de rekenkamer daarbij vervullen?
- Afhankelijk van de uitkomst van dit gesprek neemt de rekenkamer vervolgactie. Denk bijvoorbeeld aan een advies over de inrichting van de controle op de regionale uitvoering, uitgaande van lokale doelstellingen en afgestemd op de eigen planning- en controlecyclus; of in overleg met de griffier een advies over samenwerking met andere gemeenteraden in de regio. De rekenkamer is daarmee niet alleen onderzoeker, maar vooral ook adviseur. Dat past bij de rol van dit onafhankelijke orgaan en bij wat de decentralisaties van gemeenteraden vragen.

KATRIEN DE VAAN,
Onderzoeker en lid van de
Rekenkamercommissie Naarden